

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

24 ਨਵੰਬਰ, 2006

[ਐੱਸ. ਬੀ. ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਕਾਟਜ਼, ਜੇ. ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860; ਧਾਰਾ 34, 201, 302 ਅਤੇ 364/ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ, 1872;
ਧਾਰਾ 8 ਅਤੇ 27/ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872; ਧਾਰਾ 8 ਅਤੇ 27:

ਅਗਵਾ ਅਤੇ ਕਤਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਬੂਤ-ਚਾਰਜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ-ਪ੍ਰਾਪਤ-ਰੱਖਿਅਤ: ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ-ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਕੀ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਰਾਹ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟੇ ਸੀ-ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੇਕਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ, ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਗਵਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ- ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਵੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4 ਦੁਆਰਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 10 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ-ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ-ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ - ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਚੱਕਰਵਾਤੀ ਸਬੂਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲਿੰਕ ਪੂਰੇ ਹਨ-ਸਬੂਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦਾ ਹੈ-ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973- ਧਾਰਾ 366

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1973; ਸੈਕਸ਼ਨ 164:

ਸਬੂਤ-ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲ-ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗਤਾ- ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਲੇਡੀ ਟਿਊਟਰ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟਿਊਸ਼ਨ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮ 6.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਪਰਤੇ, 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮ 6.15 ਵਜੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਂਟ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਹਿਨੇ ਇਕ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਬੈਗ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ। ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4, ਇੱਕ ਬਾਲ ਗਵਾਹ, ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨੇਤਾ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਗਵਾ ਅਤੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿ੍ਰਤਕ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਟੇਪਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇੱਕ ਕਥਿਤ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੀੜਤਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰੋਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 364/34, 302/34 ਅਤੇ 201/34 ਅਧੀਨ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਗਵਾ ਅਤੇ ਕਤਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਤਹਿਤ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੁਰਲੱਭ ਅਵਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਅਤੇ ਕਰਾਸ ਅਪੀਲ ਹਨ।

ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਕਿ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

415

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -11, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਕਵਰੀ ਦੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ; ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਢੇਰੀ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੱਤਰ

ਐਕਸ.ਡੀ.-1, ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -15 ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ, ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ; ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਟੇਪ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਂਟ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਉੱਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਸਤਰਾਸਾ ਕੇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਫਿਰੌਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲਾ ਪੱਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲਿਖਾਈ ਮਾਹਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ; ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-5 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ, ਦਾ ਸਬੂਤ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ 'ਚਾਚੂ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 8; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਜੋ ਕਿ ਧੋਬੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ, ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਧੋਬੀ (ਧੋਬੀ) ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਪਰਾਧਕ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਰਟ

ਹੋਲਡ: 1.1. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਲੱਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

416 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ

[2006] ਸੁਪ. 9

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (422-ਜੀ-ਐਚ; 423-ਬੀ-ਸੀ]

1.2 ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4, ਇੱਕ ਬਾਲ ਗਵਾਹ, ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਜੋ ਉਸਨੇ ਐਕਸ.ਡੀ.-1 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਕਸ.ਡੀ.-1, ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਐਕਸ.ਡੀ.-1 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1, ਉਸਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਜੇਕਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (425-ਏ-ਬੀ-ਸੀ-ਡੀ-ਈ)

ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ, [1996] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 360, 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

1.3 ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। 08.06.2000 ਨੂੰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਲ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ

ਸੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੋਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 5-7 ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੀਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਉਂ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

417

1.4 ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 10, ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚਾਚਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਾਪਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਕੂਲੀ ਬੈਗਾਂ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਵੀ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4 ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਨਾਮ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਕੋਲ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(426-ਜੀ-ਐਚ; 427-ਏ.)

1.5 ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਧੋਬੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਉਸਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਕਤ ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 13.06.2000 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਫਿਰੌਤੀ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -11 ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਉਂ ਕਰੇਗਾ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਕੁਝ ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੈਰ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜੇਕਰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(1427-ਬੀ-ਸੀ-ਡੀ-ਈ-ਐਫ-ਜੀ-ਐਚ)

ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ @ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ,
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (2003) ਐਸ.ਸੀ. 3362, 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ, [2003] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202, ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ
ਹੈ।

1.6 ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1
ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ
ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ
ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

418 **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ** **[2006] ਸੁਪ. 9**
ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਉਸ
ਨੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। [428-ਏ-ਬੀ]

ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਲੋਹੀਆ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1960) ਐਸ.ਸੀ. 490 ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, [1998] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 605, 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2.1 ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੈਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਤਾਂ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [428-ਡੀ-ਈ]

2.2 ਇਹ ਬਰਾਮਦਗੀ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਗਲਾਸਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-17 ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਰਿਕਵਰੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-10 ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਦੇ 'ਅਹਾਤਾ' ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਸਕੂਲ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ 100 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿੱਥੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-20, ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬੂੰਦਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਗਲਾਸ ਵੀ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉੱਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਾਏ। ਉਸਨੇ ਗਲਾਸਾਂ 'ਤੇ ਉੱਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਿਊਰੋ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-16 ਦੁਆਰਾ ਗਲਾਸਾਂ ਤੋਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। (428-ਈ-ਐਫ-ਜੀ-ਐਚ)

2.3 ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -3 ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰੌਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-3 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-12 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ; ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਲਿਖਾਈ ਮਾਹਰ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-21 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਪੱਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। (428-ਐਚ; 429-ਏ-ਬੀ)

2.4 ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬਿਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਅਤੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਬੈਂਡ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕੈਮਰਾ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨਾ ਜੋ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋ ਸਪੀਕਰਾਂ ਵਾਲਾ ਡੈੱਕ ਵੀ ਅੰਗੀਠੀ ਦੇ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਬਾਹਰਲੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਉਕਤ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਕਵਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-20 ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸੈਲੋ ਟੇਪ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਨੱਕ 'ਤੇ ਚਿਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। (429-ਸੀ-ਡੀ-ਈ)

2.5 ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ। ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਤੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਮ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। [429-ਈ-ਐਫ]

2.6 ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦਾਗੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ, ਇਹ ਫਤਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਉਹੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਬਰੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। [429-ਜੀ-ਐਚ]

ਕਿਸ਼ੋਰ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, [1991] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 286, ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

3. ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲਿੰਕ ਪੂਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। (430-ਬੀ-ਸੀ.)

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੀ ਨਿਆਂਇਕ ਖੇਤਰ: 2005 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 561-62
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 30-11-2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ
ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੀਆਰਐਲ. ਏ. ਨੰਬਰ 746-ਡੀ.ਬੀ. ਅਤੇ 747-ਡੀ.ਬੀ./2004. 3

ਨਾਲ

2005 ਦਾ ਸੀਆਰਐਲ. ਏ. ਨੰਬਰ 563

420

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ

[2006] ਸੁਪ. 9

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮਹਾਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਕੇਸ਼ ਦਹੀਆ, ਗਗਨਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ, ਨਿਖਿਲ ਜੈਨ, ਅਜੈ ਪਾਲ, ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ, ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ, ਮਹਾਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਭੀਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ।

ਡੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਅਰੁਣ ਕੇ. ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਅਵਨੀਤ ਤੂਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਸਨ।

ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਐੱਸ.ਬੀ. ਸਿਨਹਾ, ਜੇ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 364/34, 302/34 ਅਤੇ 201/34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਛੇ ਅਤੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਹਿਨਾ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਲਈ ਵੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਤਹਿਤ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੁਰਲੱਭ ਅਵਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬੱਚੇ ਇਕ ਪੂਜਾ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟਿਊਸ਼ਨ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮ 6.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮ 6.15 ਵਜੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਂਟ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਹਿਨੇ ਇਕ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਬੈਗ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ। ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਆਂਢੀ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧੋਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਇੱਕ ਬਾਲ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਕਰਤਾ ਨੰ: 1 ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਸੀ, ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਗੂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ

ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ,

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐੱਸ.ਬੀ.ਸਿਨਹਾ,ਜੇ.]

421

ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਦਾਲਤੀ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਟੇਪਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇੱਕ ਕਥਿਤ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਰੋਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 2 ਦੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ:

(1) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਦੇ ਸਬੂਤ, ਸਾਹਿਲ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬਾਲ ਗਵਾਹ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ: (ਏ) ਉਸ ਦੀ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ

ਗਈ ਸੀ; (ਬੀ) ਉਸਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -11 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ; ਅਤੇ (c)) ਉਸ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਐਕਸ. ਡੀ-1 ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(2) ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਸਬੂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(3) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(4) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਥਿਤ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਿਕਵਰੀ ਲਈ ਗਵਾਹ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

(5) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

(6) ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਘੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਡੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ:

(1) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ

422 **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ** **[2006] ਸੁਪ. 9**

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਉਹ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.1 ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ

(2) ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੱਤਰ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(3) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਰਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ, ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(4) ਟੇਪ ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਅਤੇ ਟਰਾਊਜ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(5) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਤਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(6) ਫਿਰੌਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲਾ ਪੱਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ.2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਮਾਹਿਰ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਾਇੰਸ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਹੈ।

(7) ਪੂਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-5 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ, ਦਾ ਸਬੂਤ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਤਹਿਤ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੀੜਤ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ 'ਚਾਚੂ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ।।

(8) ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਨੌਜੀਆ, ਜੋ ਧੋਬੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ, ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ

ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਸੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ' ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਮਾ ਪਾੜਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੋਹਰੀ ਠੋਸ, ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐੱਸ.ਬੀ.ਸਿਨਹਾ,ਜੇ.]

423

ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬੇਕਸੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਚਾਰ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਸ ਦੀ ਬੇਕਸੂਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ, ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ

ਲਿਆਂਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਹਾਲਾਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ ਜੋ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮ:

"(1) ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(2) ਪਰਿਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੈ।

(3) ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਲਿੰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲਿੰਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਸਤਹ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿੰਕਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(4) ਦੋ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(5) ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਅਤੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸ਼ੱਕ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸ਼ੱਕ ਵਾਜਬ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।"

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਇਆ।

424 **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ** **[2006] ਸੁਪ. 9**
ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੀਏ; ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਘਿਨੌਣਾ ਸੁਭਾਅ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-2 ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-3 ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਫਸਟ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰੌਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਕੁਮਾਰ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4), ਬੱਚਾ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਲੰਬਾਈ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਉਸਦਾ ਚਾਚਾ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 08.06.2000

ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਹਿਨਾ ਅਤੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਨੂੰ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਹਿਨਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੰਗਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਕਲ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਵੀ ਉਸ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਗਨ ਨੇ ਹੈਲਮੇਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦਾ ਭਰਾ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਗਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਮੌਜੂਦ ਮਿਲਿਆ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅੰਬਾਲਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ 26.06.2000 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਕਨੌਜੀਆ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -11) ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਕਤ ਪੱਤਰ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਮ 6.15 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਸਨੇ ਗਗਨ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਹਿਨਾ ਨੂੰ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਹਾ:

"....ਸਕੂਟਰ ਚਾਲਕ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੈਲਮੇਟ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਾਕੇਸ਼ ਕਨੌਜੀਆ ਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਗਨ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ...।"

ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐੱਸ.ਬੀ.ਸਿਨਹਾ,ਜੇ.]

425

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4 ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸਨੇ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਐਕਸ.ਡੀ.-1 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਲੱਭ ਸਕਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾ 105 ਅਤੇ 106 ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਸ. ਡੀ-1 ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4

ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ, ਅਰਥਾਤ, ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਜੇਕਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਵੇਖੋ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ [1996] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 360]

ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਰਾਜੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਕਨੌਜੀਆ ਦੁਆਰਾ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਰਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। 08.06.2000 ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਲ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿਨਾ ਅਤੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਸਿਨੇ ਪਾਇਲ ਸਿਨੇਮਾ ਵੱਲ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ 12.06.2000 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਰਾਤ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਵੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

426

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ

[2006] ਸੁਪ. 9

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੋਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਸੀ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 5-7 ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਲ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -4) ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਰਿਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -5, ਪੂਜਾ, ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸਰਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਹੀਨਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸਰਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੀਨਾ ਨੇ ਹੈਲਮੇਟ, ਚਿੱਟੀ ਕਮੀਜ਼, ਕਾਲੀ ਪੈਂਟ ਪਹਿਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 'ਚਾਚਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਹੀਨਾ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਸਰਿਤਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਡੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8 ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਆਚਰਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਉਸੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਤੱਥ ਜਾਂ ਬਿਆਨ ਉਸੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਿਤਾ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਰਿਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਪੂਜਾ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਸਰਿਤਾ ਦੇ ਕਥਿਤ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 6 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 10 ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲਾਪਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਕੂਲੀ ਬੈਗਾਂ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਵੀ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗਗਨ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਲੀਲ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗਗਨ ਦਾ ਨਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗਗਨ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐੱਸ.ਬੀ.ਸਿਨਹਾ,ਜੇ.]

427

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. -11 ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਨੋਜੀਆ ਹੈ। ਉਹ ਧੋਬੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰ. 1 ਵੀ ਇਸਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਕੀਲ ਵੀ ਸੀ। ਉਕਤ ਗਵਾਹ ਅਨੁਸਾਰ 13.06.2000 ਨੂੰ ਗਗਨ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਰਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰੋਤੀ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਬੇਕਾਬੂ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਕਸ.ਡੀ-1 ਉਸਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 16.06.2000 ਨੂੰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਵੱਲੋਂ ਥਾਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਥਾਣੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰਿਕਵਰੀ ਦਾ ਗਵਾਹ ਵੀ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਕੋਲ ਥਾਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਗਨ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਰੁਨ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। [2003] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. -11 ਦੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਕੁਝ ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜੇਕਰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਦੇਖੋ ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ @ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ – ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (2003) ਐਸ.ਸੀ. 3362]।

428

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ

[2006] ਸੁਪ. 9

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਇੱਕ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ

164 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। [ਦੇਖੋ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਲੋਹੀਆ – ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1960) ਐਸ.ਸੀ. 490 ਪੈਰਾ 13; ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1998] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 605 ਪੈਰਾ 36]। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ-1 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਿਆਨ ਦੇਣਗੇ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਪੈਂਟ ਅਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਵਾ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-4 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-11 ਵੀ ਉਕਤ ਤੱਥ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।

ਮਿ੍ਰਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੈਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਵਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ ਵੀ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਬਰਾਮਦਗੀ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-17 ਵੱਲੋਂ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-10 ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੀਪ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਜਿਸ ਦੇ 'ਅਹਾਤਾ' ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ 100 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-20, ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੂੰਦਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਗਲਾਸ ਵੀ ਸਨ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-16, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਕਤ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਲੇ। ਉਸਨੇ ਗਲਾਸਾਂ 'ਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਿਊਰੋ, ਫਿਲੌਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਐਕਸ.ਪੀ.ਐੱਚ.ਐੱਚ.ਐੱਚ. ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-16 ਦੁਆਰਾ ਗਲਾਸਾਂ ਤੋਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. -3, ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੂੰ 09.06.2000 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਫਿਰੋਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-3 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ,

ਗਗਨ ਕਨੋਜੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐੱਸ.ਬੀ.ਸਿਨਹਾ,ਜੇ.]

429

ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਉਕਤ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਐਕਸ.ਪੀ.ਟੀ. ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਫਸਟ ਕਲਾਸ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-12 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਲਿਖਤ ਮਾਹਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਵਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-21 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਐਕਸ.ਪੀ.ਜੇ.ਜੇ. ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਪੱਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ-1 ਦੇ ਬੈਂਡ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕੈਮਰਾ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੰਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਿ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋ ਸਪੀਕਰਾਂ ਵਾਲਾ ਡੈੱਕ ਵੀ ਅੰਗੀਠੀ ਦੇ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਬਾਹਰਲੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਉਕਤ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰਾਮਦਗੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-20 ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸੈਲੋ ਟੇਪ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਨੱਕ 'ਤੇ ਚਿਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ

ਦੀ ਖੋਜ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਮ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦਾਗੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਉਹੀ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਬਰੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸ਼ੋਰ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1991] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 286.. 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

430 **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ** **[2006] ਸੁਪ. 9**
ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਵੱਲੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲਿੰਕ ਪੂਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਡੀ.ਕੇ. ਗਰਗ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਸਾਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨਗੇ। ਅਸੀਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਸਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਐੱਸ.ਕੇ.ਐੱਸ.
ਗਈਆਂ।

ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ

ਡਿਸ਼ਕਲੇਮਰ- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।